

Leirskred i Sørum

Romerike har gjennom tidene vært hjemsoekt av mange store og katastrofale leirskred med tragiske følger. I Sørum-Speilet nr. 2 – 2002 hadde Leif Mathisen en artikkel om Skearaset og Lørifallet, som gjengis her med litt tillegg. Noen ord er også tatt med om skredet på Asak.

Skearaset i 1768

Ulykken ble omtalt i Norske Intelligenz-Seddeler No. 17 for 20. april 1768. Ei uke etter raset kunne sogneprest Mandahl gi følgende skildring av hendelsesforløpet:

«En gaard Schea kaldet, blev sistleden Fredag den 15. April om Morgenen omtrent Klokken 4 ved et gruesomt Jordfald i Bund og Grund ødelagt, saa at ej allene alle de paa Gaarden staaende Huse, 26 i Tallet, men endog 23 Mennesker med Hæster og Fæ, samt andre slags Creature, i et Minut blev omkastet, og med Jorden, der blev drevet af nogle hemmelige Vand- Aarer, saa bortskyllet, at de længst bortdrevne Ting standsede en halv Miils Vei på hver sin Siide af Gaarden; af Menneskene ere 7 blevet ræddede, men de øvrige 16 ynkeligen omkomne, deraf 9 fundet i en Elv Rømuen kaldet, hvorudi den neden Gaarden rindende Bæk havde sit Udløb. Iblant de 7 bjergede ere de fleste saarede, og een afbrudt Laar-Beenet.»

Presten drøfter så årsaken til jordfallet og forteller at enda «hver Dag udfalder meer og meer, saa at Gaardens største herlighed hermed borttages. Den udskyllede Jord ere et tykt, seigt og slibrigt Blaae-Leer eller Mergel, hvilket saaledes har opfyldt den førrommeldte Elv, at det har betaget alle Rejsende Overfarten.»

Anne Tallaksdatters beskrivelse

På gården Arstun Bøhler er det oppbevart et skriv der Anne Tallaksdatter, gift med Iver Jacobsen, beskriver denne tragiske hendelsen. Kåre Bøhler har dette med i slektsboka om Tallaksætta.

Her gjengis noe av Annes opptegnelser:

«Anno 1735 i November er jeg Anna Tallaksdatter født til Verden på Nordre Svindal i Fet. 1754 havde vi Bryllup i Julen. 1755 flyttede vi til Schea. 1768 den 15de April kl. 3 om morgenen gik Schea ut. Høsten derefter den 15de Oktober gikk det Sidste Fald kl. 3 om Aftenen og vedvarte til kl. 7 om Morgenen, og gik saa lidt Dag efter Dag høsten udefter indtil Frosten kom.

Hos Iver var 15 mennesker, og 6 blev reddede og 9 blev i Faldet. Der var 26 Klavebundne Kreaturer, og kun en Kvie blev reddet.

Hos Hans var der 8 mennesker, og han var alene bleven berget. Der var 10 Klavebundne Kreaturer og 3 Heste og intet blev berget. Af Smaakreaturer blev intet berget paa Hele Gaarden.»

Anne og eldste sønn ble tatt av raset, men berget seg, med livsvarige skader. Flere av barna omkom. Familien flyttet senere til Ålgård, og ble der berørt av Lørifallet i 1794.

Flere utglidninger

Ut på høsten samme året skjedde nye utglidninger med tilstopping av Rømuua. Flere gårder i nabolaget fikk store skader ved oppdemming av Hønsibekken og Vilbergsbekken og likeens gårdene beliggende langs Rømuua.

Skattelettelser

Flere av gårdene fikk midlertidige skattelettelser. I august 1769 ble det holdt synsforretning på de brukene som hadde fått størst skader. Det var ikke lett å vurdere tapene, og ny besiktigelse ble derfor holdt både i 1771 og 1775.

Skea fikk redusert skylden med 1 ½ skpd. Tunge, ellers oppnådde følgende garder midlertidige skattelettelser: Egner nordre, Asak nordre og søndre, Merli, Vølner, Sæteren, Haskoldrud, Sagen østre, Tangerud, Mjønerud og Vilberg Øvre. Flere kvernbruk gikk også tapt.

Fig. 5. Kartskisse av Skjeafallet, 1768 (Riksarkivet).

Lørifallet i 1794

Den første utglidningen fant sted 18. juni, og ble fulgt opp av nye ras 2., 3., 7., 18. og 20. juli. Disse rasene omfattet også mindre utglidninger både på Ålgård og Prestegården. Den utglidde massen ble i alt beregnet til 23 millioner 400 000 kubikk-alen, eller ca. 6 millioner m³.

Rømua ble fylt opp av leire og sand i en lengde av 9 km, og i en høyde av 19 m over lavvannstand. Elveløpet ble helt stengt i 132 døgn, og ble åpnet ved hjelp av militære mannskaper under oppsyn av vegvesenet.

Hvert ras skal ha vart i ca. 40 minutter. Heldigvis gikk ikke menneskeliv tapt, men det strøk med en del krøtter og løsøre.

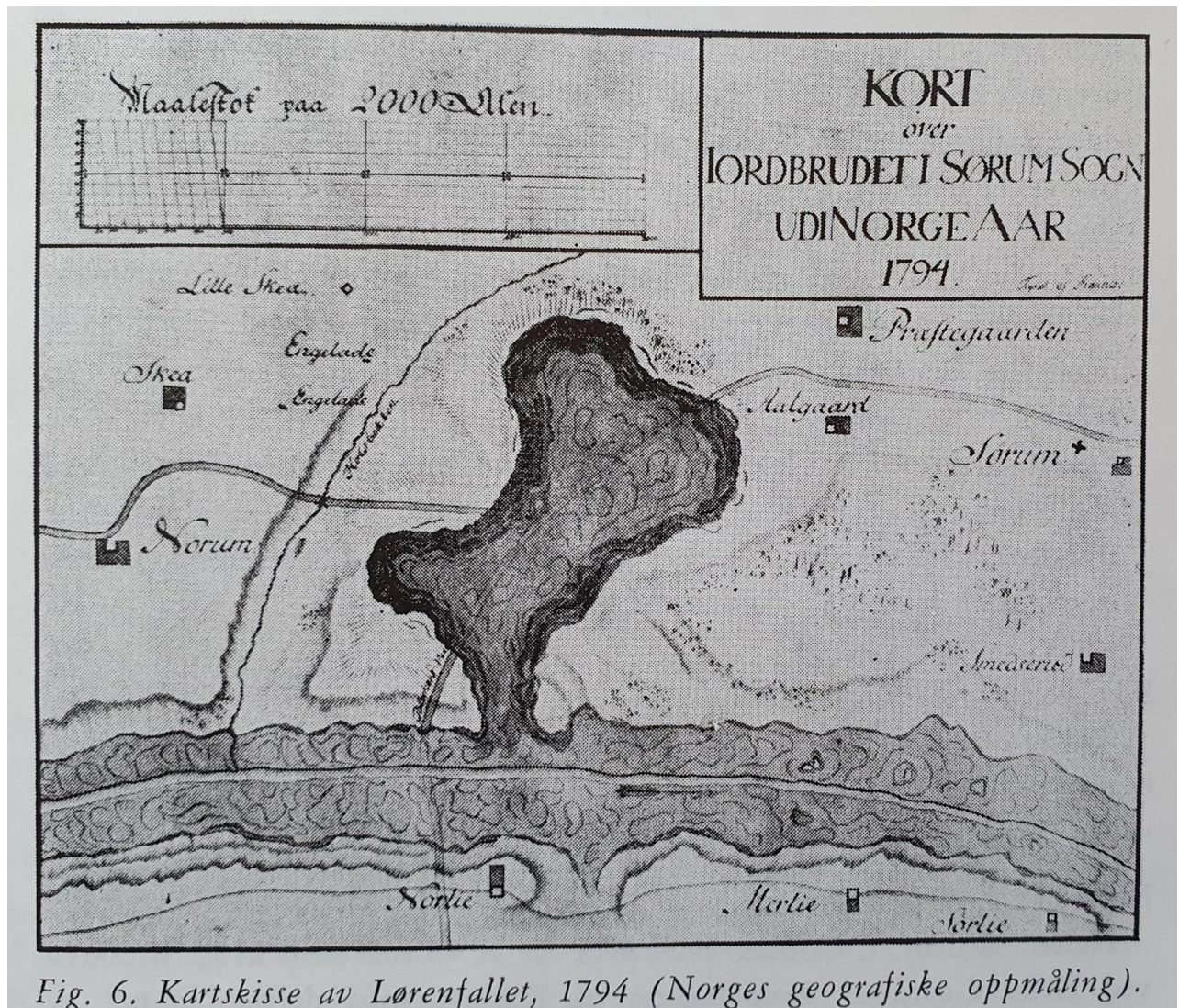

Fig. 6. Kartskisse av Lørifallet, 1794 (Norges geografiske oppmåling).

Skaden ble taksert allerede på etter-sommeren samme året, og det ødelagte jordarealet på Løri ble anslått til en verdi av 7 650 riksdaler. Dessuten mistet enken Anne Aalgaard sine rug- og byggåkrer, og ble nødt til å flytte husene sine. Ulykken rammet også Prestegården, Rømua lense, Hammeren, Sørli, Merli, Smedsrud, Mjønerud og Norem.

Det var oversvømmelsen i Rømua som var skyld i ødeleggelsen på de fleste av disse gårdene, som til sammen hadde 23 oppsittere. På enkelte gårder ble opptil halvparten av eiendommen forringet. Restene etter Søndre og Nordre Løri ble verdsatt til henholdsvis 350 og 150 riksdaler, alt for lite til å dekke den påhvilende skylden.

Hjelpeaksjon og skattefrihet

Lørikatastrofen ble skildret i oktober-nummeret av det danske tidsskriftet Minerva samme året. Alle gode og menneskekjærlige borgere ble anmodet om å slutte opp om en hjelpeaksjon til fordel for de skadelidende bondefamilier på Løri. Om Løri-mennene heter det at «De vandrer modløse og huusvilde omkring for at lede efter Boelig, uden at finde den.»

Ved kongelig resolusjon av 26. oktober 1796 ble Nordre Løri tilstått full skattefrihet og Søndre Løri skattefrihet i 10 år av 2 skpd. ½ lpd. Tunge, dvs. en reduksjon på ca. 85 %.

Flere skred

Det har også gått skred i Lørifallet så sent som i 1883 og 1899. Hver gang raste ca. 50 meter av hovedvegen gjennom Lørifallet ut.

Det meste av den nåværende tettbebyggelsen i Lørifallet ligger innenfor det gamle rasområdet. Mest markert kan en se den gamle raskanten når en kjører opp Fallbrauta mot Sørumsletta.

Asak-skredet i 2016

Den 10. november 2016 ca. kl. 15.45 gikk det et stort leirskred ved Asak i Sørum. Skredet gikk nær Asak massedeponi, ut i Asakbekken og ca. en kilometer nedover. Raset var på 200 x 150 m, og NGI skal ha målt bakre raskant på skredet til nesten 15 m høyde. Minst 140 000 m³ masse raste ut. Skredet gikk over Asakveien, som var stengt i lengre tid.

Tre arbeidere fra Litauen, som drev med hogst ved bekken, omkom i skredet. To er ikke funnet. Minnestein er satt opp i nærheten.

Mange spørsmål har blitt stilt, både om ansvar og hvorfor skredet skjedde. I desember 2018 henla politiet saken. Men Gjensidige saksøker nå utbyggerne, så saken er ikke avsluttet.

Foto: Presttun, NTB